

תמורות אוריות במזרח-התיכון

ההתפתחות המדינית אשר חלה במזה"ת והפכה איזור זה למרכז-התענינות — ושטח-מריבה — של המעצמות, הביאה, במישרין או שלא במישרין, להתעצמותן הצבאית של המדינות המזרח-תיכוניות; באופן בולט במיוחד — להתעצמותן האורית. בתהליך זה של גידול הכוח האורי יש הרבה מהמפתיע, כי עד לפני שנה בערך היו חילות-האור שבאיזור זה חילות קטנים, בעלי מטוסים מדגמים שהתיישנו וכוח-אדם המוגבל הן במספרו והן בכושרו המבצעי והטכני. אולם הדחיפה שניתנה בתקופה האחרונה להתפתחות חילות-האור הביאה — בדרך של חידוש הציוד, ריבוי אנשי צוות-האור ושירותי-הקרקע והרחבת מסגרות האימונים-האוריים — לידי התהוות יחידות מבצעיות חדישות במלוא מובן המלה. המזרח-התיכון הפך, איפוא, זירת התמודדות של חילות-אור מתקדמים למדי, המצוידים במטוסים חדישים.

תחילתו של מירוץ-החימוש

כונות המלחמה של המדינות הערביות ומצביי-המתיחות הבלתי פוסקים בגבולות ישראל, שהגבירו את תכונת-המלחמה הכללית באיזור, הניעו מדינות אלו לחפש דרכים להשגת ציוד-מלחמה חדיש שיע-ניק להן עדיפות צבאית על ישראל. כמקור לציוד בשביל איזור זה — ובראש וראשונה לציוד האורי — שימשה בעבר בריטניה בעיקר. זו סיפקה מטוסי-סילון מהסוגים "מטאור" ו"ומפייר", במידה ששי-קוליה המדיניים הצדיקו זאת. מטוסי "מטאור" סופקו לישראל במספר מועט בלבד, כנראה — "שלא לעורר הד שלילי אצל הערבים". להללו סופקו מטוסי "ומ-פייר" ו"מטאור", במספרים גדולים הרבה יותר; אור-לם, אספקת המטוסים היתה תמיד מותנית בחשבון השגת יתרונות מדיניים. בעקבות המאבק על תעלת סואץ החלה מצרים (מאז 1953) לחפש דרכים להי-עשות לבלתי-תלויה לחלוטין בבריטניה; הדבר הש-תקף קודם כל, ובעיקר, בענייני אספקת נשק-מטוסים ושריון, אותם ביקשה להשיג כדי להקים את מס-גרותיו החדשות של הצבא. בסוף 1954 ביקשה מצ-רים מארה"ב לספק לה כמויות גדולות של נשק. תשובתה של ארה"ב היתה אוהדת, אולם לנוכח סי-רובה של מצרים להזדהות עם מגמות מדיניות-ההגנה האמריקאית, הסכימה ארה"ב לספק את הנשק המבוקש רק תמורת תשלום מלא, בסכום של כ-27 מיליון דולאר. סכום זה היה כמעט את כל מלאי המטבע הזר שבקופת האוצר המצרי. המ-גע עם ארה"ב בענייני הנשק נפסק, איפוא, ובמקומו הוקם מגע אחר — עם ברית המועצות. לא כאן המקום לדון במניעים אשר הביאו בספטמבר 1955

לחתימת הסכם "עסקת הנשק" המצרית-צ'כית, ובעקבותיה — לערעור מוחלט של מעמד ארצות המערב במזה"ת. אולם כדאי לציין שבשביל לפלס לה דרך לתוך איזור זה, ידעה ברה"מ לנצל ארב-עה גורמים בהופעתה, אשר לגבי מצרים היו חיו-ניים במיוחד;

א. ניתנה תמיכה כמעט בלתי-מוגבלת למאבקם של הערבים נגד ישראל, אשר נגדה באופן בולט את מה שנראה בעיני הערבים כ"תמי-כתו התמידית של המערב בישראל".
ב. הוסכם לתת נשק חדיש, אשר יעניק למצרים עדיפות צבאית על ישראל.

ג. מתוך הכרת רגישות הערבים לגבי תלות במעצמה כלשהי, ניתן הנשק ללא תנאים מדי-ניים.

ד. בהתחשב עם מצבה הפיננסי הירוד של מצ-רים, והמשבר בשוק הכותנה, נמכר הנשק במ-חיר סמלי בלבד ותמורת כותנה, שהמצרים לא ידעו היכן לשוקה.

בסוף 1955 עמדנו בפני עובדה כי ציוד סוביאטי חדיש החל זורם למצרים בכמות מדאיגה, וכי ציוד זה עלול לערער תמורות את מצבנו הבטחוני. חשש זה נראה כמבוסס עוד יותר כאשר, בעקבות מצרים, החלה מאוחר יותר גם סוריה לקבוע סידורים לק-בלתם של משלוחי ציוד צבאי מהגוש הסוביאטי, וכאשר המדינות הערביות שלאורך גבולנו אוגדו בברית צבאית, במנהיגותה של מצרים.

חשש מפני עדיפות אורית של המדינות הערביות לגבי-דידנו היו בעבר שמות של מטוסים כגון "מיג-15", "מיג-17", "איליושין-28" בגדר מושגים

ואנשי צותות-הקרקע לציוד שנרכש, ורמת-הקרב הטובה שהושגה, נתנו מקום להלכי-רוח אופטימיים לגבי כושרנו האוירי. ההסתגלות לציוד צריכה היתה להיות מהירה, כי היה הכרח להעמיד את הכוח האוירי על רמת כוננות מתאימה, למקרה שיופעלו הצבאות הערביים שלא כמצופה. עם זאת נדרש אימון מהיר של צותות האויר והקרקע, כדי למלא את מסגרות טייסות-הקרב שהוקמו במטוסים החדשים. כן נלמדו עתה דרכי תפעולו של חיל-אויר חדיש, אשר המושגים הנקטים לגביו, מבחינת נתוני המ-טוסים, שונים מאד מאלה שהיו נהוגים בחיל בהר-כבו שבעבר.

עדיין נודע למצרים יתרון אוירי באשר למספרם העדיף (וחלקית — איכותם העדיפה) של מטוסי-הקרב, ושל כוח מפציצי-הסילון שברשותה, שנועדו בעיקר להפצצת אוכלוסיה ומטרות חיוניות שבעו-רף. לעומת זאת ניתן היה לנו לסמוך על כושרו הגבוה של כוח-האדם שלנו, ועל תפעול יעיל ומקורי של חיל-האויר הישראלי.

העדיפות המספרית, ולעתים אף האיכותית, של מטוסי-הקרב המצריים לא עמדה להם בקרבות-סיני. למטוסי "מיג" שהתמודדו עם מטוסי "מיס-טר", ולעתים עם מטוסי "אורגאן" (הנופלים מהם הרבה בביצועיהם) נגרמו אבידות לא-מבוטלות. לעו-מת זאת לא הופל אף מטוס-סילון ישראלי ע"י מטוס מצרי בקרבות האויר.

במערכה-באויר שבמסע-סיני, פעלו המטוסים המצריים במשך שני הימים הראשונים. מיד לאחר ההתקפה האנגלו-צרפתית על מצרים פסקה פעו-לתם, מאחר ואותה התקפה התרכזה, בשלבה הרא-שון, בהפצצת שדות התעופה. חיל האויר המצרי כמעט ולא הופעל נגד המטוסים האנגלו-צרפתיים, וחלק ניכר ממנו נפגע על הקרקע. לאחר זאת שותק לחלוטין מבחינה מבצעית.

לאחר סיני

עקב מפלת מצרים הוצא אמנם הכוח האוירי המצרי למשך תקופה מסוימת מכלל פעולה, אולם בכך רק עוכבה התפתחותו. מחד, אותם המטוסים שנותרו איפשרו להקים-מחדש כוח אוירי מצומ-צם; מצד שני, מסתבר שברה"מ מוכנה שוב לספק למצרים מטוסים באותם תנאים, ואולי אף בתנאים נוחים-משבעבר. מובטח היה איפוא למצרים שתוך זמן קצר תוכל להקים מחדש את המסגרות המבצעיות של כוח-האויר שלה. כבר עתה מופעלים שוב מטו-

רחוקים, שהיו קשורים בחילות-האויר של הגוש המזרחי, אשר הנם חילות מתקדמים, המצוידים בצ-יוד יעיל ועדכני. במזה"ת נתקיים מתמיד "פיגור", באשר לשימוש בדגמי-מטוסים שאמנם יהיו היע-לים ביותר בתקופה נתונה; שכן, כאמור, נתון היה מונופול בלעדי-כמעט למכירת מטוסים בידיה של בריטניה — וזו לא היתה מעוניינת למכור את ציו-דה החדיש. אולם, כאשר נתקבלו הידיעות על למע-לה מ-100 מטוסים מיג וכ-50 מטוסים איל-28 (שהי-נם מפציצי-סילון דו-מנועיים, בעלי טוח קיבול-פצצות ומהירות יעילים מאוד) שהגיעו למצרים, הסתבר שמצרים צועדת לקראת השגת עדיפות אוי-רית על ישראל; ומכך נבעו חששות רציניים ביו-תר. חששות אלה גברו כאשר נודע כי סוריה עומדת אף-היא לקבל מטוסים חדישים, וכי נרקם-והולך שיתוף-פעולה אוירי הדוק בין שתי מדינות ערביות אלו. ברור היה, איפוא, שהאוירה-הצבאית שבמזה"ת נכנסה לתקופת מפנה, אשר בין תוצאותיה תהיה החרפת המערכה-האוירית בכל צורותיה.

נקל להבין את משמעותה של עדיפות-אויר למ-דינות ערב, אם תושג על ידן. מטוסים משוכללים יותר, ובמספר העולה על שלנו, ימצאו במצב של יתרון-באויר, ולא עוד יעוכבו במילוי משימות-ההתקפה שלהם. בתוקף עוצמה עדיפה, יוכלו לפגוע במטוסים שלנו — ולהשיג ע"י כך שליטה באויר; ואזי יהיה הצבא בחזית, האוכלוסיה בעורף וכל מנגנון הכלכלה של המדינה, חשופים להתקפות אויריות רבות-עוצמה ויסבלו נזקים כבדים — ומ-מילא יוחלש כוח עמידתנו במלחמה.

עדיין זכורות התגובות שהתעוררו אצלנו, וה-מערכה המדינית שנוהלה, כאשר הגיעו הידיעות על "עיסקות-הנשק" הערביות; כן זכורים כל המאמצים שנעשו על ידינו כדי לקבל נשק יעיל — וכיצד נתקלו מאמצים אלה בסירוב מצד ארצות ה"מערב", וארה"ב ובריטניה בתוך זה; וכיצד, לבסוף, נאותה צרפת למכור לנו ציוד צבאי, ומטוסים בכלל זה.

שיפור מצבה האוירי של ישראל

קבלת מטוסי-קרב סילוניים צרפתיים מסוג "או-רגאן" ו"מיסטר" היטיבה את מצבה האוירי של יש-ראל. מטוסי "אורגאן" לא היו אמנם בגדר דגם חדיש-ביותר של מטוס-קרב, אולם משנתקבלו ע"י ישראל שני סוגי המטוסים, ניתן היה כבר להשען על נשק אוירי נאות, ולאמן צותות שיוכשרו להפעיל כוח-אוירי במתכונת חדישה. הסתגלותם של הטייסים

שעד כה היה מצומצם ביותר. גם בירדן ובלבנון ניתנת דחיפה להקמתן של טייסות-קרב אשר תות-אמנה לפעילות-אוויר מבצעית.

עובדה היא שבעקבות ההתפתחות ההופכת את המזה"ת למרכז מתיחות בינלאומי, נמשך לאיזור זה ציוד צבאי רב ומאיכות גבוהה. דבר זה מקדם את פיתוחם של חילות-אור במתכונת חדישה ומכ-תיב צורות לחימה מתקדמות ומורכבות יותר. ככל שעובר זמן רב-יותר והציוד שבידי מדינות ערב נקלט ומותאם לשימוש במסגרות מבצעיות — כן גובר החשש להחרפתה של המלחמה האווירית — אשר משמעותה חזקה במיוחד, כי הנשק האווירי פותח הרבה, והאפקטיביות שלו גדלה לאין שעור. גידול עוצמתן האווירית של המדינות הערביות מחייב את התחזקותנו, על מנת להבטיח את שליטתנו באויר. כבעבר, טיפוח כושר-לחימה גבוה, הוא בעי-קר שיוכל לערוך לאיזון עדיפותו המספרית של האויב במטוסים.

סי "מיג ו"איל", וניכרים אותות פעילותו של חיל-האוויר. משלוחי מטוסים נוספים המגיעים למצרים מבטיחים את חידוש עוצמת המטוסים במלואה. לנו-כח חוסר-היעילות שהתבלט במלחמה, ינקטו ודאי צעדים להעלאת כושרו המבצעי של הכוח האווירי.

עם כל זאת בולטת התפתחות חילות-האוויר של מדינות ערב האחרות. תמיכה רוסית ניתנת להקמתו של חיל-האוויר הסורי, המקיים טייסות-קרב של מטוסי "מיג", ומתקדם לקראת הפעלתם המבצעית. בזירת המזרח-התיכון הופך הוא עתה להיות יריב מספר-שנים אשר אמצעיו מאפשרים לו לחמה אוי-רית בנוסח-חדש. עיראק, אשר עד כה נשענה בהפע-לת כוחה האווירי על סיועו של הר.א.פ. — אולם השתמשה במטוסי-סילון בריטיים מדגמים שהתייש-נו — מצפה עתה לסיוע צבאי אמריקאי בממדים גדולים, שעלול לכלול מטוסי-קרב מטיפוס חדיש. סעודיה עומדת אף-היא לקבל מטוסי-סילון אמרי-קאיים, אשר יתנו משמעות-של-ממש לכוחה האווירי

..אל תשכור את הראש"

בחוברות "מערכות" תמצא את כל מה שאתה מחפש בענייני צבא.

חתום על "מערכות" ותקבל את החוברת לביתך.

